

Авангардна пастораль, або Невідомий нам Борис Косарев

Видання «Борис Косарев: харківський модернізм 1915–1931» — це добре укладений та дизайнований альбом-каталог із репродукціями робіт митця та мистецтвознавчими статтями про нього. Фундаторами проекту виступили Український музей у Нью-Йорку (США), Харківський художній музей та РОДОВІД-Галерея (Київ). До речі, видання здійснило те ж таки видавництво «Родовід», котре 2009 року випустило у світ альбом-монографію «Борис КОСАРЕВ: 1920-ті. Від малярства до теа-кіно-фото». Отож можна говорити про новий, ще більш пропрацьований етап розкриття творчості видатного українського художника ХХ століття.

Як і імена багатьох інших митців двадцятих-тридцятих років, ім'я Бориса Косарева не можна віднести до дуже відомих і загальнопрочитаних. Причин на те чимало: від зміни політики більшовицького режиму на початку тридцятих, «забування» доробку авангарду та його творців, повороту в «класичний» бік і до обережного небажання самого митця «висовуватись». Адже він прекрасно бачив, що сталося з його друзями, де опинився Лесь Курбас, куди поділися інші «працівники мистецтва». Тим не менше, доробок Косарева масштабний. Адже він не лише «взагалі» цікавий і оригінальний художник, а й один із найкращих сценографів тих років, кіноасистент Данила Демуцького, оператора фільму «Земля», автор чималої кількості фото. Нині будь-якому українському колекціонеру мати бодай листівку Косарева — почесно.

Отож знайомтесь — Борис Косарев. Народився 4 серпня 1897 року в Харкові, навчався в харківській Художньо-ремісничій майстерні, де познайомився з Григорієм Цапком та Василем Єрмиловим. Згодом студіює в Харківському художньому училищі. У статті, вміщеній у цьому виданні, дослідниця Мирослава Мудрак зазначає: «Репутація харківського глашатає модернізму закріпилася за Косаревим ще в 1915–1916 рр., коли він познайомився з художницею Марією Синяковою й увійшов у коло поетів-футуристів, які працювали в Харкові та в сусідніх містечках».

Косарев займається фотографією, знімає Харків, працює ілюстратором авангардних видань, оформлює вистави, кабаре «Дім актора», розписує зал іподрому, працює в різноманітних театрах. Ось про що говорить Валентина Чечик, авторка статті про оформлення однієї з вистав: «Просторове рішення Косарева містило важливі складові сценічної дії, пізніше використані і Хвостенком-Хвостовим: щити, транспаранти, екран, що транспортувався, ігрові майданчики, що були здатні обертатися й підніматися. У першій редакції вистави на сцену ефектно виїжджав автомобіль, на екрані спалахувала бутфорська реклама, активно працювали "перші плани"».

Його робота зі знімальною групою Довженка над фільмом «Земля» — це безцінна фотодokumentальна лабораторія, репортаж з місця зйомки, фотографія кіно. Косарев не просто

тягав за оператором Данилом Демуцьким камеру, він намагався «схопити кадр», розказати свою історію його зйомки, показати робочі моменти, такі помічні при реставрації фільму.

Пізніше Борис Косарев уже став викладачем у Харківському художньому технікумі разом із такими художниками, як Анатолій Петрицький, Олександр Хвостенко-Хвостов. Йому пощастило не потрапити у жорна репресій тридцятих років, понад те, у повоєнні часи він навіть отримує Сталінську премію за постановку «Ярослава Мудрого». Це нагадує ситуацію з поетом Миколою Бажаном: коли багато твоїх друзів знищено, а ти живеш, отримуєш державні нагороди і знаєш, якою ціною вони дісталися. З 1950 року й аж до своєї смерті у 1994-му Борис Косарев викладає у Харківському художньому інституті.

У самому альбомі-каталозі роботи розташовані не за хронологічним, а радше за символічною атмосферою. Перша — ескіз розпису церкви (1915 рік), тут править модерн, але вже також проглядається схематичність і наївність пізніших, авангардних робіт Косарева. Цей «духовний» початок переходить до головного топосу — начерк «Старий Харків», на тлі якого розгортається камерна історія знайомства із сестрами Синяковими; у той період була створена і серія листівок — чуттєвих та легких.

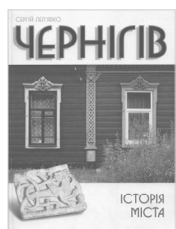
А далі — перша відверто авангардна «хвиля»: оформлення альманаху «Сім плюс три», шрифтові рішення, плакати, видання «Театруда»;

друга — ескізи оформлення до вистав: декорації, костюми, грим. Третя — і дуже важлива для розуміння творчості Косарева — частина, в якій перед нами постає світ «земляної» тілестності, світ «Сільської пасторалі», де в іконографічній «житійній» формі зображені будні селян, первинно-плодюча чуттєвість любовних сцен, циклічність природи, жіночості, наївно-го живопису. Оця орнаменталістична суть буде неодмінно пробиватися навіть у лаконічних, конструктивістських декораціях, навіть у супрематичних композиціях, де існуватиме незвична для спартанських умов авангарду* «повнота». Наприклад, про Василя Єрмилова жартома казали, що він може створити композицію лише з двох ліній, а ось Елю Лисицькому, іншому видатному авангардисту, вже потрібна третя.

Для Бориса Косарева ж такі композиції становлять лише етап, розминку ритму, видно, що він значно більше уваги приділяв перчитанню модернізму, аніж творінню безпосереднього «конструктивізму». Бо його квіти півонії дихають, а його акварельний ракурс урбаністичних краєвидів Харкова — неймовірно поетичний.

Юлія Стахівська

* До речі, як зазначив на одній лекції мистецтвознавець Дмитро Горбачов, малярський аскетизм українських 20-х має і цілком матеріальне підґрунтя — бідність, нестачу матеріалів та засобів.

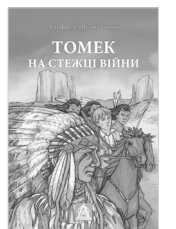

Сергій Леп'яко
Чернігів
Історія міста

Київ, «Темпора», 2012 (432 с.).
Ціна: 288 грн.

Це перша велика праця, присвячена багатовіковій історії Чернігова — одного з найдавніших міст України. У ній викладено основні події, розказано про найвідоміших людей, які тут жили, про історичні та культурні скарби, що були створені або зберігаються в Чернігові.

Крім того, автор подає багатий фактичний матеріал зі щоденного життя чернігівців різних епох. Численні ілюстрації, більша частина яких друкується вперше, дають читачеві змогу краще уявити минуле.

Альфред Шклярський
Томек на стежці війни

Переклад з польської Андрій Павлишин. Львів, «Астролябія», 2011 (352 с.). Ціна: 47,50 грн.

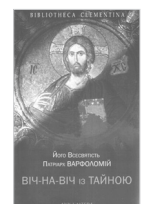
Книга продовжує легендарну пригодницьку серію відомого польського письменника Альфреда Шклярського (1912–1992) про захопливі пригоди юного мандрівника Томека Вільмовського. Цього разу Томек, у супроводі боцмана Новіцького, вирушає до Північної Америки, аби відвідати Саллі, яка у той час гостювала у Нью-Мексико, та завербувати для одного з європейських цирків групу індіанців. Та охочого до пригод хлопця втягує вир неспокійного життя на мексиканському прикордонні...

Леонідас Донскіс
Влада та уява
Студії з питань політики та літератури

Київ, «Спадщина», 2012 (280 с.).
Ціна: 81 грн.

Автор аналізує зв'язок між політикою і літературою, між принципами реальності та вигадкою. Часто класична і сучасна література краще розкривають організовані форми влади та керівних структур у світі, ніж праці з політичної філософії. Де витоки політичної свідомості? В який спосіб наше розуміння політичної влади та користування нею починається з літератури? Чи можна втілювати в художній формі те, що інші намагаються зробити за допомогою науки чи філософії?

Вселенський Патріарх Варфоломій
Віч-на-віч із Тайною.
Православне християнство у сучасному світі

Переклад з англійської. Київ, «Дух і літера», 2011 (360 с.). Ціна: 54 грн.

У своїй книзі Вселенський Патріарх Варфоломій простежує корені православного християнства від його витоків і до наших днів, досліджує його богослов'я і духовну традицію, пояснює богослужіння та мистецтво. Важливим є акцент автора на розгляді сучасних проблем свободи та прав людини, соціальної справедливості й глобалізації, захисту довкілля, а також фундаменталізму, націоналізму і конфліктів. Особливу увагу приділено міжхристиянському і міжрелігійному діалогу.

Франц Кафка
Твори: оповідання, романи, листи, щоденники

Київ, «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2012 (592 с.).
Ціна: 44,50 грн.

У новому виданні вибраних творів Франца Кафки (1883–1924) — одного з найвидатніших німецькомовних і світових письменників двадцятого століття, майстра вишуканого та жаского абсурду, автора, який у той самий час був ще й австрійським чиновником, єврейським страдником і громадянином Чехії — опубліковано оповідання з усіх прижиттєвих та по смертних видань, роман «Процес», уривки з романів «Америка» й «Замок», а також його листи і щоденники.

Юлія Мусаковська
Маски
Збірка поезій

Київ, «Смолоскип», 2011 (120 с.).
Ціна: 10 грн.

«Маски» Юлії Мусаковської — не просто збірка поезій, а інтригуюча гра на три дії, де співіснують денні й нічні декорації, лірична драма й містичні інтермедії. У темних коридорах та вузьких вуличках зустрічаються заблукалі пілігрими, архетипні жінки, привиди та інші хиמרні істоти. Драматичне дійство, що відбувається на сторінках книги, вкотре потверджує гамлетівську тезу про світ як театр. Це вдала прем'єра із майстерним поетичним словом на авансцені.

Леонід Мосендз
Людина покірна

Київ, Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи, 2011 (164 с.). Ціна: 35,50 грн.

Збірка новел «вісниківця» Леоніда Мосендза видається в Україні вперше. Герої його творів — учасники національно-визвольних змагань 1917–20-х років. Ці новели пронизані прикметними мотивами — рішучим спротивом проти української покірності, непримиренністю до ворога і до зрадництва. Новели, поміщені в збірці, відзначаються й оригінальним стилем, недарма критика в свій час визнала Леоніда Мосендза «одним із найкращих — коли не найкращим — з наших живучих новелістів».

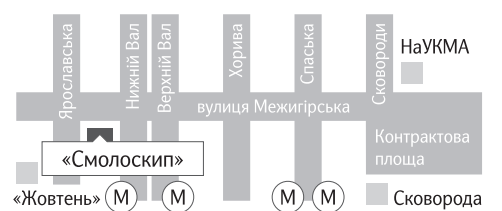

Іван Дзюба
Є поети для епох

Київ, «Либідь», 2011 (208 с.).
Ціна: 67,50 грн.

У цій книжці зійшлися дві унікальні творчі особистості, чіє імена в українській літературі вже багато років промовляють самі за себе. Натхненний есей Івана Дзюби про творчість Ліни Костенко суголосний бесіді з поеткою, в якій вона вперше так щиро й вичерпно розповідає про своє життя у Слові.

Ці та багато інших книжок українською мовою можна придбати у книгарні «Смолоскип» за адресою: Київ, вулиця Межигірська, 21 (поруч зі станцією метро «Контрактова площа»)

Мирослав Лаюк

Прикарпаття–Київ. Безумовно, «найлавровіший» молодий поет кількох останніх років. Спихвату можна назвати три його останні відзнаки – премія імені Олеся Гончара, третя премія за п'єсу (відверто занедбаний жанр молодого сучасності!) на «Коронації слова» і, нарешті, перше місце на «смолокипівському» конкурсі. Тішить, що таким «пестунчиком долі» виявився автор поезій вельми герметичних, світлих, сповнених культурних алюзій, мудрої інфантильності. Його друга книжка, котра має незабаром вийти в «Смолокипі», будемо сподіватися, матиме вдальшу назву, ніж робоча – «Ти!».

осоте (осоте!)

позбав мене імені осоте

я хочу стати тобою
я хочу хапати лисиць і козуль за лапи
і не полахати їх
розповідати птахам
сни мого коріння
ховати у пазусі сиву змію
і вигрівати її дітей
я хочу знати де пасуться стада
підземних жуків
куди зникають нетлі* з червоними животами
і сірими крильми
як б'ється серце саранчі
і як проходить флейта крізь куницю
я хочу годувати з рук ведмедів і ворон

я хочу стати собою
осоте

* Нетля – нічний мотиль

рослина

1. моя рослина прагне

у моєму саду росте дивна рослина
зелено-чорнолиста з червоно-синіми
стеблами-венами
вона зранку розцвітає білими головами
потім рожевими жовтими
а опівночі фіолетовими
вона росте біля струмка
і розмовляє тільки з трьохсотлітнім
бузиновим кущем
під парканом над купою каміння
з мурів якогось міста

моя рослина розповідає йому
про те що бачила за той час
коли він старий закуняв:
як дзеркальна форель
вистрибнула зі струмка
і застигала у повітрі на кілька хвиль
а потім блискучий короп
вискочив просто у зірку

моя рослина прагне з мене рости
з мого черева
з мого хребта
моя рослина
прагне

2. dance dance dance

тому під присягою він обцявся їй дати
чого тільки попросить вона
(евангеліє від матвія 14:7)

на одному з островів
одного далекого архіпелагу
росте дивна рослина яка не має назви
але має суть
вона уміє цвісти то як троянда
то як чистотіл то як жасмин
вона може родити то апельсинами
то мандаринами то гранатами
вона може ніколи не цвісти і ніколи не родити
але завжди з її тіла виростають
голови івана хрестителя
з червоними ротами
закривавлені голови які чекають
коли їх покладуть на срібні тарелі

на одному з островів
одного далекого архіпелагу

можливості

дякую страхові за можливість бігти
точніше за можливість втікати
така можливість
останнім часом дається рідко

впевнений у його жіночому первні
чоловік не здатен на такий виклик
чоловік не здатен на заклик
до самобичування
і холодного як лезо
спостереження за цим
чоловік не здатен

іноді я стою і не можу поворухнутися
коропи теж стоять на глибинах
як кам'яні статуї
але їхня скульптурність динамічна

дерева теж стоять але вони насправді
ростуть від страху померти
каміння воно теж боїться але дуже повільно
хіба пісковик трохи швидше

але мій спокій то щось інше
то як авраамова впевненість
але мій спокій – то мовчання і крик водночас
то наче так має бути

і сьогодні
коли врешті знаємо правду
дякую страхові за можливість переслідувати

бог вірджинія вульф

о пресвятий боже
з вовчим прізвиськом і жіночою статтю і суттю

ти живеш у графстві сассексі на дні річки
і слухаєш молитви

ти ходиш по дні річки оуз як донний ісус
і тягнеш кожного петра який уміє плавати
на дно до каміння і водоростей

ти копаєш підводні могили
для підводних птахів
ти хорониш їхні тіла у сірому намулі
між корінням і мушлями
ти читаєш над ними підводні псалми

ти пишеш на підводному листі
підводні послання
які розносять твої білі риби

о пресвятий боже вірджиніє вульф
твоя ріка тече з тебе
через твої підводні сади
до далеких пустель яких немає на мапах

твоя річка називає себе на ім'я
твоя річка поглинає всі твої жертви

але я не боюся твого загубленого часу
мій пліт достатньо міцний
щоб не перекинутися
від фуркання твоїх коней
він на їхніх спинах допливе
до бухти одного острова
про який ми обоє добре знаємо

Світлана Лісовська

Чернівці–Київ. Справжнє відкриття цьогорічного літературного конкурсу «Смолокипа» – адже до травня 2012 року про поетку на ім'я Світлана Лісовська майже ніде не було чути, аж ось її трохи очуднені, химерні, розповідні й вивірено-чіткі вірші (місцями аж до передбачуваності, яка, хочеться вірити, не породичається з банальністю) дістають другу премію. Цікаво, чи перед нами не перша ластівка нового розквіту буковинської поетичної школи? Так чи так, усі ми маємо нагоду невдовзі дочекатись першої книжки Світлани Лісовської. Робоча назва – «Поруч з морем о сьомій».

:: :: ::

є повітря
яким мігрують
мудрі ангели
саме у ті собори
в яких я планую
повірити у щось
хороше

є вода
з якої так
не хочеться
виходити на берег
ледь не до останньої
згасаючої зірки
чи першого
поміченого здалеку
вужа

є земля
що тікає з-під ніг
завжди
коли ти наближаєшся

втім
повітря не вистачає також
і серце
хочеться занурити в воду

щоб не

Юрг

Старий саксофоніст каже другові
Тихим, хриплим, видихаючи дим:
«Дружина захворіла, просить грати,
коли я дома.
Ніколи не просила. Щоб я грав чи був дома.
А зараз. Розумію. Що
За все життя так і не
Зробив для неї нічого.
Навіть заграти як слід не можу.
Горло льодом, як ополонка, затягується,
Не можу проковтнути... так і не
Кинув палити, вона ще сорок
Років тому просила, щоб я кинув,
А я і досі... не вмію доглядати за
Рослинами, слідкувати за часом –
Контролювати його, як видих цього диму,
Навіть пошту ніколи не перевіряв,
Не оплачував рахунків, не готував сніданків,
Навіть сіль не знаю де шукати,
Якщо на столі нема.

:: :: ::

я відчиняю вікно у бік моря
кожна секунда як тепла клітинка тіла
знає про тебе хоче тобі говорити

і повертатись у щирі слова
як в гарячі малюнки твої по повітрю

так ніби з видихом тихим
ти і зараз змінюєш фарби

і набирає з повільного темпу
розмова двох перехожих

і окуляри від сонця знімають
на другій хвилині

і на червоне спинившись
не можуть не замовчати
просто беручись за руки

сон закоханого провідника

на тілі дня який ледь прокидається
відчуваю твою присутність
навіть коли втримуюсь сто років тому
на даху – в похилій долоні міста

скоро почнеться
перша чужа світова
останнє що я побачу
а зараз лише потяги за чотири
квартили звідси
хочуть притомності моєї свідомості
моєму майбутньому сенсу який не
потребує майбутнього

ми з димарями домовились
не розпадатися на цеглинки
раніше вибуху хоча однаково
передчуваємо зсуви туману
розбрикування музики
танення льоду на
вивісках власних споруд
всі слова пишуться угорською
якщо це твоя рідна мова
але з усіх слів тіло дня
каже мені: досить!
пасажири чекають на каву
що розгойдується

До літа

вітрини показують вулицю
і моє віддзеркалення темне
мої слова приховані
мій час далеко

входжу в два автобуси
сідаю підібгавши ноги
у іншому й зовсім
до грудей притискаю коліна

один з них розбивається
в інший входить дитина
така хороша дівчинка
розповідає мені про себе

водій доставши планшет
сідає поруч слухати і читати
і я розумію що дороги
перезавантажуються до літа

хоча можна піти і пішки
але якось прив'язуюсь
чи то до сидіння чи то до
дитини і водія

так ми і сиділи
складали вірші
(особливо я)
про різне

промо

Зірвано ягід півпарасолі
(Хмарам же теж хочеться)
Оберталися Як в дзизі З цукром
Спицям хочеться більшого
Заіржавити від вина

Випуск 31 (червень-липень 2012)

Літературний додаток до щомісячного
часопису творчої молоді «Смолокип України».
Свідоцтво: KB № 4040 від 15.02.2000

Погляди авторів публікацій
не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Видавництво «Смолокип»

Телефон: (044) 425 23 93
Адреса: 04071, Київ, вулиця Межигірська, 21
Сайт: www.smoloskyp.org.ua

Редакційна колегія:
Ольга Погинайко, Ростислав Семків, Олег Коцарев

Надруковано ТОВ ПК «Інтерекспресдрук»

Адреса: Київ, вулиця Сім'ї Сосніних, 3
Наклад 1000 примірників. Замовлення № 563
Цифрова гарнітура «Нат Гротеск»

Типограф Микола Ковальчук
Ілюстратор Олена Павлова

У наступному випуску

Олександр Гладких про
книжку Георгія Почепцова
«Контроль над розумом»

Поезія Михайла Жаржайла
та Арсенія Тарасова

